



Ігор Михайлович **ПОСОХОВ**

д.е.н., професор, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9668-642X>

e-mail: posokhov7@gmail.com

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

У статті розглянуто ключові методи управління ризиками у фінансово-кредитних установах (ФКУ) та транснаціональних корпораціях (ТНК). Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів управління ризиками ФКУ та ТНК. Проаналізовано п'ять основних підходів до зниження ризиків: уникнення ризикових операцій, мінімізація ризиків, страхування, диверсифікація та хеджування.

Ключові слова: управління ризиками, неприйняття ризику, мінімізація ризику, диверсифікація, хеджування, ф'ючерсний контракт

Стаття надійшла 12.04.2026

Статтю прийнято 18.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

ВСТУП

Для ефективного управління інвестиціями фінансово-кредитним установам (ФКУ) та транснаціональним корпораціям (ТНК) необхідно сформулювати систему управління ризиками. Така система повинна мінімізувати ризики інвестування та не допустити втрати коштів інвесторів.

Значну увагу аналізу та методології управління ризиками ФКУ та ТНК поділяли такі вчені як: В.В. Вітлінський, В.М. Гранатуров, Д.В. Чернов, В.О. Гниляк, Г. Голд та ін. У статті зосереджено увагу на питаннях управління ризиками ФКУ та ТНК, оскільки вони суттєво впливають на різні сфери соціально-економічного розвитку.

МЕТА статті – дослідження методології управління ризиками фінансово-кредитних установ та транснаціональних корпорацій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У підготовці наукової публікації застосовано такі методи дослідження: аналізу та синтезу, узагальнення, системний підхід та інші методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

У своїй діяльності ФКУ стикаються з валютними, цінновими, процентними ризиками. Для управління ризиками ФКУ та ТНК можуть використовувати наступні основні методи [1, 3, 14, 15]:

- 1) не використовувати ризиковані операції;
- 2) мінімізації ризиків;
- 3) страхування ризиків;
- 4) диверсифікація портфелю інвестицій;
- 5) хеджування ризиків.

Розглянемо методи управління ризиками.

1. *Не використовувати ризиковані операції.* Цей метод передбачає, що ФКУ уникає ризикованих операцій. Ця установа не здійснює операції, що потенційно можуть призвести до втрат грошей.

2. *Мінімізація ризиків.* Метод мінімізації ризиків передбачає створення портфелю таким чином, щоб ФКУ або ТНК не могла отримати збиток. Розглянемо приклад застосування методу мінімізації ризиків для управління портфелем цінних паперів [2, 8]. Для запобігання ризику втрат грошових коштів ФКУ буде портфель так, щоб питома вага інструментів з фіксованою дохідністю значно переважала інструменти, що мають коливання в

ціні. Наприклад, дохідність облігацій внутрішнього займу Міністерства фінансів України складає 15%. Визначимо питому вагу ОВГЗ в портфелі цінних паперів, щоб ФКУ (ТНК) не мала збитків (табл. 1).

Як видно з табл. 1, чим вища питома вага облігацій, тим більший обсяг падіння портфелю акцій необхідний для того, щоб отримати збиток. Відповідно більша питома вага облігацій захищає компанію від отримання збитків в інвестування в акції. У побудові портфелю цінних паперів в пропорціях облігації 90 %, акції 10 % ФКУ може отримати збиток. У побудові портфелю на рівні облігації 80 %, акції 20% портфель витримує падіння акцій на рівні 60%, що буває на ринку цінних паперів дуже рідко. У побудові портфелю на рівні облігації 85 %, акції 15% портфель витримує падіння акцій на рівні 85%. За всю історію фондового ринку падіння акцій не перевищувало 80%. Так, для мінімізації ризиків необхідно тримати питому вагу облігацій на рівні 85-90%. За нижчої дохідності облігацій питома вага облігацій в портфелі цінних паперів для забезпечення його беззбитковості буде інша. Однак забезпечення високого рівня облігацій у портфелі цінних паперів забезпечить менший рівень збитків при падінні вартості акцій.

3. *Страхування ризиків.* Для страхування ризиків ФКУ укладає договір страхування зі страховою компанією. Відповідно до умов договору страхування страхова компанія компенсує збитки ФКУ [3, 11-14].

4. *Диверсифікація.* В рамках диверсифікація, компанія встановлює обмеження на питому вагу цінних паперів (або інших активів) однієї компанії. Наприклад, у виборі облігацій компанія виходить з того принципу, що 80% облігацій припадає на державні облігації. Компанія вкладає кошти в облігації найбільших економік світу із застосуванням принципу диверсифікації активів. Принцип диверсифікації активів полягає в тому, що сума яка підлягає вкладанню в державні облігації ділиться на кількість країн. Наприклад, традиційно компанія купує державні облігації 10 країн. Так, сума вкладень ділиться на 10. Питома вага кожної країни не перевищує 10%. Отже, якщо будь-яка країна зі списку оголосить дефолт за своїми облігаціями, компанія не втратить більше 10% портфеля облігацій. Зазвичай питома вага активу в загальному портфелі не перевищує 5-10%. Це забезпечує зменшення загальної суми ризиків у разі виникнення події, що призводить до збитків [9, 10, 12-14].

Таблиця 1 – Розрахунок питомої ваги ОБГЗ у портфелі цінних паперів, щоб ФКУ не мала збитків (розраховано автором)

Питома вага облігацій в портфелі	Дохідність облігації	Питома вага акцій,%	Падіння вартості акцій для виникнення збитків,%
0	15	100	будь яке падіння вартості акцій
10	15	90	-1,67
20	15	80	-3,75
30	15	70	-6,43
40	15	60	-10,00
50	15	50	-15,00
60	15	40	-22,50
70	15	30	-35,00
80	15	20	-60,00
85	15	15	-85,00
90	15	10	-135,00
100	15	0	збитків немає

5. Хеджування передбачає, що для страхування ризику зниження (зростання) ціни базового активу застосовуються інструменти строкового ринку. До таких інструментів, що можуть застосовуватися для хеджування ризиків відносяться ф'ючерсні контракти [4, 5, 9, 10-13, 15].

Для використання ф'ючерсних контрактів у хеджуванні позицій необхідно забезпечити рівність базового активу стандартному лоту ф'ючерсного контракту [6]. Наприклад, лот ф'ючерсного контракту складає 100 акцій, тому для хеджування ризиків зміни вартості акцій компанія повинна мати кількість кратну 100 акціям. Якщо компанія має 135 акцій, то хеджувати можна лише 100 акцій. Якщо компанія має 300 акцій, то вона може використовувати 3 ф'ючерсних контракти.

Для хеджування базового активу ФКУ здійснює протилежну операцію на загальну кількість базового активу. Так, для хеджування ризику падіння вартості базового активу ФКУ продає ф'ючерсний контракт або купує опціон put. Якщо ціна базового активу зростає, то за ф'ючерсним контрактом варіаційна маржа буде від'ємною. ФКУ буде мати прибуток за ринком базового активу та збиток на строковому ринку. Наприклад, вартість акції становить 100 євро, компанія має 100 акцій. Стандартний лот ф'ючерсного контракту 100 акцій. Компанія купує акції на суму 10000 євро та продає 1 ф'ючерсний контракт за ціною 100 євро /акція. Нехай ціна зростає до рівня 125 євро. ФКУ буде мати:

1) прибуток за акціями у сумі:

$$\text{Пр} = 125 \cdot 100 - 100 \cdot 100 = 12500 - 10000 = 2500 \text{ євро.}$$

2) збиток за ф'ючерсним контрактом:

$$\text{Пр} = 100 \cdot 100 - 125 \cdot 100 = -2500 \text{ євро.}$$

Нехай ціна акцій впала до 80 євро/акція.

ФКУ буде мати:

1) збиток за акціями:

$$\text{Пр} = 80 \cdot 100 - 100 \cdot 100 = 8000 - 10000 = -2000 \text{ євро.}$$

2) прибуток за ф'ючерсними контрактами:

$$\text{Пр} = 100 \cdot 100 - 80 \cdot 100 = 10000 - 8000 = 2000 \text{ євро.}$$

Для хеджування зростання ціни компанія може зайняти коротку позицію (взяти актив у заїм та продати його на ринку) або призначити для себе певну дату покупки активу та зберігати кошти у грошовій формі.

Якщо ціна базового активу падає, то за ф'ючерсним контрактом варіаційна маржа буде від'ємною. ФКУ буде мати прибуток за ринком базового активу та збиток на строковому ринку. Наприклад, вартість акції становить 100 євро, компанія має 100 акцій. Стандартний лот ф'ючерсного контракту 100 акцій. Компанія продає акції на суму 10000 євро та купує 1 ф'ючерсний контракт за ціною 100 євро /акція. Нехай ціна зростає до рівня 125 євро. ФКУ буде мати:

1) збиток за акціями у сумі:

$$\text{Пр} = 100 \cdot 100 - 125 \cdot 100 = 10000 - 12500 = -2500 \text{ євро.}$$

2) прибуток за ф'ючерсним контрактом:

$$\text{Пр} = 125 \cdot 100 - 100 \cdot 100 = 2500 \text{ євро.}$$

Нехай ціна акцій впала до 80 євро/акція.

ФКУ буде мати:

1) прибуток за акціями:

$$\text{Пр} = 100 \cdot 100 - 80 \cdot 100 = 10000 - 8000 = 2000 \text{ євро.}$$

2) збиток за ф'ючерсними контрактами:

$$\text{Пр} = 80 \cdot 100 - 100 \cdot 100 = 8000 - 10000 = -2000 \text{ євро.}$$

Використання ф'ючерсних контрактів дасть змогу зафіксувати ціну придбання (продажу) активу на дату укладання угоди, а вартість портфелю цінних паперів з урахуванням строкового ринку буде дорівнювати його вартості на дату відкриття позиції з хеджування (табл. 2).

Застосування стратегії хеджування ф'ючерсними контрактами дає змогу зафіксувати вартість портфелю базового активу на рівні, що був на дату початку хеджування [7]. Водночас напрямок зміни ціни зовсім не змінює вартість базового активу. Такими базовими активами можуть бути акції, валюти, процентні ставки, товари. Використання ф'ючерсних контрактів повністю усуває ризик зміни ціни.

ВИСНОВКИ

Узагальнено теоретичні аспекти та досліджено методологію управління ризиками ФКУ та ТНК. Для управління ризиками важливо розділити фактори ризиків на цінові та нецінові. Ризик зміни ціни базового активу може бути усунено застосуванням методу хеджування. Водночас метод хеджування може бути застосовано лише в умовах розвинутого фондового ринку. Якщо в країні нерозвинутий фондовий ринок та відсутній стро-

Таблиця 2 – Вартість портфелю цінних паперів при використанні ф'ючерсів для хеджування позицій (розраховано автором)

Операція	Прибуток		
	На фондовому ринку	На строковому ринку	Загальна вартість портфелю акцій та строкового ринку
1. Хеджування зростання ціни			
1.1 Начальні умови			
1. Покупка акцій за ціною 100 євро/акція у кількості 100 од. на суму 10000 євро	0	0	10000
2. Продаж 1 ф'ючерсного контракту (1 лот дорівнює 100 акціям) за ціною 100 євро / акція	0	0	10000
1.2. Зростання ціни акцій до 125 євро/акція			
1. Переоцінка портфелю акцій	+2500	0	12500
2. Варіаційна маржа за ф'ючерсним контрактом	0	-2500	-2500
Загальна вартість позицій на фондовому та строковому ринку			10000
1.3. Падіння ціни акцій до 80 євро/акція			
1. Переоцінка портфелю акцій	-2000	0	8000
2. Варіаційна маржа за ф'ючерсним контрактом	0	2000	2000
Загальна вартість позицій на фондовому та строковому ринку			10000
2. Хеджування падіння ціни			
2.1 Начальні умови			
1. Продаж акцій за ціною 100 євро/акція у кількості 100 од. на суму 10000 євро (відкриття короткої позиції)	0	0	10000
2. Купівля 1 ф'ючерсного контракту (1 лот дорівнює 100 акціям) за ціною 100 євро / акція	0	0	10000
2.2 Зростання ціни акцій до 125 євро/акція			
1. Переоцінка портфелю акцій	-2500	0	7500
2. Варіаційна маржа за ф'ючерсним контрактом	0	+2500	2500
Загальна вартість позицій на фондовому та строковому ринку			10000
2.3. Падіння ціни акцій до 80 євро			
1. Переоцінка портфелю акцій	+2000	0	12000
2. Варіаційна маржа за ф'ючерсним контрактом	0	-2000	-2000
Загальна вартість позицій на фондовому та строковому ринку			10000

ковий ринок на фондовій біржі, то метод хеджування неможливо застосовувати. Для зменшення ризику інвестування у певний актив може бути застосовано метод диверсифікації. Завдяки застосуванню методу диверсифікації можна знизити вплив збитків по одному

активу на загальну вартість портфелю інвестицій. Для управління неціновими ризиками можна застосовувати страхування. В цьому разі ризики використання активу буде компенсовано страховою компанією.

Список використаних джерел

- Вітлінський В.В., Великоіваненко П.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. Київ, 2018. 480 с.
- Гранатуров В.М. та ін. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісні оцінки: монографія. Одеса, 2019. 164 с.
- Чернов Д.В. Управління ризиками. Київ, 2017. 350 с.
- Гниляк В.О., Солодкий М.О. Товарні деривативи: теорія, методологія, практика: монографія. Київ, 2021. 238 с.
- Gerald Gold. Modern commodity Futures trading. New York, 2018. 312 p.
- Сохацька О.М. Біржова справа. Тернопіль, 2019. 602 с.
- Карпов С.М. Фінансові деривативи. Київ, 2021. 420 с.
- Посохов І.М., Лукіна С.Ю. Рейнженіринг у міжнародному бізнесі. *Вісник Національного технічного університету "ХПИ". Економічні науки.* 2023. № 3. С. 3-7.
- Посохов І.М., Чепіжко О.В., Падалка П.А. Науково-методичні рекомендації з удосконалення конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на підставі застосування інструментів ризик-менеджменту. *Економіка. Фінанси. Право.* 2022. № 7. С. 5-8.
- Посохов І.М., Лукіна С.Ю. Макроекономічні проблеми інтеграції України до ЄС. *Економіка. Фінанси. Право.* 2024. № 4. С. 69-72.
- Посохов І.М. Операційні ризики: управління та основні напрями зниження. *Вісник економіки транспорту і промисловості,* 2012. № 37. С. 229-233.
- Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності: монографія / І.М. Посохов та ін. Харків, 2022. 252 с.
- Посохов І.М. Аналіз досліджень зарубіжних наукових шкіл ризик-менеджменту. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2013. № 4. С. 164-172.
- Посохов І.М. Дослідження факторів ризиків корпорацій. *Бізнес Інформ.* 2012. № 8. С. 207-211.
- Посохов І.М. Методичне забезпечення управління ризиками корпорацій. *Маркетинг інновацій і інновацій у маркетингу:* зб. тез доп. 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (27-29 вересня 2012 р., Суми). Суми, 2012. С. 209-211.

References

1. Vitlinskyi V.V., Velikoivanenko P.I. Risk management in economics and entrepreneurship: monograph. Kyiv, 2018. 480 p. (in Ukrainian).
2. Hranaturov V.M. et al. Analysis of business risks: problems of definition, classification and quantitative assessment: monograph. Odesa, 2019. 164 p. (in Ukrainian).
3. Chernov D.V. Risk management. Kyiv, 2017. 350 p. (in Ukrainian).
4. Hnyliak V.O., Solodkyi M.O. Commodity derivatives: theory, methodology, practice: monograph. Kyiv, 2021. 238 p. (in Ukrainian).
5. Gerald Gold. Modern commodity Futures trading. New York, 2018. 312 p.
6. Sokhatska O.M. Stock exchange business. Ternopil, 2019. 602 p. (in Ukrainian).
7. Karpov S.M. Financial derivatives. Kyiv, 2021. 420 p. (in Ukrainian).
8. Posokhov I.M., Lukina S.Yu. Reengineering in international business. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Economic Sciences*. 2023. No. 3. pp. 3-7. (in Ukrainian).
9. Posokhov I.M., Chepizhko O.V., Padalka P.A. Scientific and methodological recommendations for improving the competitiveness of a machine-building enterprise based on the use of risk management tools. *Economics. Finances. Law*. 2022. No. 7. pp. 5-8. (in Ukrainian).
10. Posokhov I.M. Lukina S.Yu. Macroeconomic problems of Ukraine's integration into the EU. *Economics. Finances. Law*. 2024. No. 4. pp. 69-72. (in Ukrainian).
11. Posokhov I.M. Operational risks: management and main directions of reduction. *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*. 2012. No. 37. pp. 229-233. (in Ukrainian).
12. Management of the competitiveness of industrial enterprises in conditions of uncertainty: monograph / I.M. Posokhov et al. Kharkiv, 2022. 252 p. (in Ukrainian).
13. Posokhov I.M. Analysis of research of foreign scientific schools of risk management. *Marketing and management of innovations*. 2013. No. 4. pp. 164-172. (in Ukrainian).
14. Posokhov I.M. Research of risk factors of corporations. *Business Inform*. 2012. No. 8. pp. 207-211. (in Ukrainian).
15. Posokhov I.M. Methodological support for corporate risk management. *Marketing of innovations and innovations in marketing: collection of abstracts of the 6th International Scientific and Practical Conference (September 27-29, 2012, Sumy)*. Sumy, 2012. pp. 209-211. (in Ukrainian).

Ihor POSOKHOV

Doctor of Economics, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9668-642X>

e-mail: posokhov7@gmail.com

RISK MANAGEMENT OF FINANCIAL AND CREDIT INSTITUTIONS AND TRANSNATIONAL CORPORATIONS

Introduction. *The paper examines key risk management methods in financial institutions and transnational corporations.*

The purpose of the paper is to summarize the theoretical aspects of risk management of financial institutions and transnational corporations.

Results. *For effective investment management, financial institutions and transnational corporations need to establish a risk management system. Such a system should minimize investment risks and prevent investors from losing their funds. Five main approaches to risk mitigation are analyzed: avoiding risky operations, risk minimization, insurance, diversification, and hedging. Using a hedging strategy with futures contracts allows you to fix the value of the underlying asset portfolio at the level that was on the hedging start date.*

Conclusions. *The theoretical aspects are summarized and the methodology of risk management of financial and credit institutions and transnational corporations is investigated. For risk management, it is important to divide risk factors into price and non-price. The risk of changes in the price of the underlying asset can be eliminated by using the hedging method. Moreover, the hedging method can be used only in the conditions of a developed stock market. If the country does not have a developed stock market and there is no futures market on the stock exchange, then the hedging method cannot be used. To reduce the risk of investing in a certain asset, the diversification method can be used. Thanks to the use of the diversification method, the impact of losses on one asset on the total value of the investment portfolio can be reduced. To manage non-price risks, insurance can be used. In this case, the risks of using the asset will be compensated by the insurance company.*

Keywords: *risk management, risk aversion, risk minimization, diversification, hedging, futures contract*